



ЭКОНОМИКА ФОРУМ – 2022

«Россей жууукълашып келген ёмюрге кючлю, жалынчакъсыз кырал болуп киреди»

Россей Федерацияны Президенти Владимира Путинни ахыр пленар жыйылуунда сёлешию Пётербургдагы XXV халкыла аралы экономика форумну баш мағанала кезулеринден бири болганды. Пленар жыйылууга КъМР-ни Башчысы Казбек Коков да кыатышканды. Кесини телеграм-каналында ол былай айтханды:



«Кырал башчы тыш эмда ич экономика болумлага, бюгонлюкде кыралда бла регионлада социал-экономика халны тюрлендирген сылтаулага тюз багъа бергенди. Президентни сёзюнде россейли экономиканы андан ары айнуууну жолларын белгилеген баш мағанала журукъла бла амалла шарт кёргозюлюпдюле. Бир кырал бийлик этиуден керн болган дуняда бек уллу тюрлениуе бола турадыла».

Россей тышындан кырат заманда да болмаганча кыраты кысыулуку этилгенине чыдаганды, энди тутучлу айнып эмда кюч алып барганын кёргозютеди. Аны юсюнден ётюрок хапарлары жайы, анга кырау санкцияла да аны богалмагандыла, айнып барууну тохтаталмагандыла. Миллет проектени, федерал программаланы барысы да бютон кыстау ишлейди, инсанларыбызга социал болушукъ кебейе барады. Анга уа экономикабызны тутучулугу, кючлю политика талпынулуку, халкыбызны бир ниетлиги, биригулюго да себеплик этедила. Президентибиз салган борчла, аны оюулары барысы да толтурулуларына бир ишекликим жокъду».

Пётербургдагы форумну пленар жыйылуунда Россейни Президенти Владимир Путин россейли

экономика политиканы алты баш жолун белгилегенди, бизнес бла кюрешгенлеге аланы ишлери бла байламлы тинтиуени асламысын кетериге сёз бергенди эмда кеслери кыралларына файда тюрочра этерге чакырганды, европачылага башчы кыраулары алышымай кыалмазлыкларын, битеу дуняга уа «жалган ёзекледен» «кертн хазналага» кёчю боллугун эсгертгенди. Украинада Россей бардырган операция ахырына жетдилемей кыалмазлыкларын, анга кёре салынган борчла толтурулулары да айтханды, хар зат «арта кыайтырына», хал алгынча боллугуна ышаныргыра керек туююлду, деп чертенди.

Деменгил кыгтылыкны юсюнден
Запад кыраллары ахыркысы оюуларына хатасы битеулю экономиканы айнытууну баш журукъларына да жетгенди: «Ишни тюз ниет бла бардыруу, биреуно ырыскысына сугъанаклык этерге жарамау, дуня валюталага ышанылуку эмда бизнесни бардырууда уллу мағананы тутхан башха журукъла сансыз этилгендила».

Аланы, жарсыууга, бизни Запада партнёрамыз бузгандыла».

Алай «ол болум ахыр айлада кыралып кыалмаганды, эртеден келеди, кеси да Россей Донбасда бардырган энчи аскер операция бла байламлы туююлду».

Дуня «деменгил тюрлениуени» ёмюрге киришгенди, кыру экономикада угъай: «Халкыла аралы институтла бузуладыла, кыоркысуулуку жаны бла ышанылуку жокъ бола барады. Запад алгын алган борчларын толтурууга унамай тохтаганды. Аны бла жангы келишимле этерге арталдыла онг болмай кыалганды».

Бир жанлы дуняны ахыры
Бир жанлы дуняны сакларга кюрешгенле, не бек аяк тиреп кюрешсе да, аны ёмюрге тауусулганды. «Тёгергине жалаңда кеси сайлагъанлы жыйгъан», экономиканы бла халкыла аралы халланы журукъларын жалаңда кесине таплыкыга хайырлангыра кюрешген бир кыралны, ол не кючлю болса да, оюу этип туруу алгындан оюуна тутучусу ниет эди: «Аллай фатуалада мурдор-

ланган дуня тутучусу болмай кыалмайды».

Бирлешген Штатла, сууук урушдан сора «Жер жуоюнде фэйгъамбарла бизбиз деп, кеси бюонларына бир торло борч алмай, жалаңда сейрлерине кыулук этип, кертн болуму, «деменгил революциялы тюрлениуени» кёрмегенча, билмегенча этип турадыла».

Западны башчылык этген кырауу «озгъан заманы ауанасына» илинип кюрешедиле, Западны бийлик этиую ёмюрлюк сунуп: «Ёмюрлюк зат жокъду».

Келир кезиюне нызамы

Дуняда жангы нызам энди кыраула турады, алай шёндю окуна кёрюнюп турады аны ызын кимле ызыларыклары – «ким эсе да салган жол бла бармазлыкыла»: «Жаратыла турган дуня нызамда жалаңда кючлю эмда жалынчакъсыз кыралланы сёзлери барлыкды, алай болмаса, ала бир торло эркиниклери болмаган колониялай кыалкыдыла».

«Россей жууукълашып келген ёмюрге кючлю, жалынчакъсыз кырал болуп киреди. Заман бизге ачхан жангы уллу онглыны биз хайырланмай кыаллык туююлду, сора бютон кючлю болурбуз».

Кертн хазналага
Жууукъ жылда кыстырык байлыгыбыз кыйматлары тоше барган доллардан бла евродан аш-азык эмда сырьё дегенча кертн байлыкыла кёрюрюле барлыкдыла: «Товарларыбызны учу бола барган долларлага бла еврога нек алышындырырга кыалганды? Андан былай оюм чыгады – экономиканы жалган ёзеклерини орунуна кертн хазналы бла активлени экономикасы келедиле».

Ахыры 2-чи бетдеди.

Парламент

Контролюн кыатыландырууну дурус кёргендиле

КъМР-ни Парламентни президиумуну кезиюле жыйылуунда кеп кыаты койлеге башчылык этген компанияла лицензияла беруино эмда кырал жашау журт контролюн тамамлауу сорууларына кыаралганды. Аны спикер **Татьяна Егорова** бардырганды.

КъМР-ни Парламентни президиумуну кезиюле жыйылуунда кеп кыаты койлеге башчылык этген компанияла лицензияла беруино эмда кырал жашау журт контролюн тамамлауу сорууларына кыаралганды. Аны спикер **Татьяна Егорова** бардырганды.

Контроль-надзор жумуш-ла толтурулуп, жашау журт законлага 69 бузуклык ачыкланганды. Ол санда жашау журт фонду хайырланганда техника излемле сакланмагандыла бла байламлы 27 шарт. Кеп кыаты койлеге башчылык этиу журукълага 35 бузуклык тохташдырылганды, юйно ичинде газ бла



жашау журт надзор жаны бла кырал комитетини башчысы кыулугун толтурган **Алим Макушев** билдиргенча, жашау журт фонду (аны кенглиги 16,8 миллион квадрат метрди) хайырланууга кы-

аланы кетериюно юсюнден 27 эсгерти берилгенди. Административ бузуклык бла байламлы 16 бегим чыгарылганды, законла сакланмагандыла белгиленип, 187 эсгерти жарашдырылганды.

хайырланганда техника излемле толтурулмагандыла да ачыкланганды - 2 кезию. Ол санда оборудованины тинтирге борчу органла бла келишим этилмегенди да белги болганды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Эл миюк

Жашил кудоруну орадыла

Къабарты-Малкърны консерва заводлары миюклеринде жашил кудоруну оруп башлагандыла. Ол консерва продукциядан биринчи хайырланганды да белгилерчады. Быйыл жашил кудоруну Терк бла Урван районла бирсиледен алгъарак оруп башлагандыла. Жангы тирликни бир кесегин сынау халда жарашдырып да кёргендиле. Тирлик аслам жыйылып башларга заводла да толу кючлери бла ишлеп тебиреркидиле. Муниципалитетледен билдиргенлерича, быйыл жашил кудору беш минг гектарда орнатылганды. Ол былыргы кёрюмдого келишеди. Тирликни асламысын заводла кеслери жарашдырадыла.

дукцияны жыйырма проценти жашил кудоруга жетеди.

Малла жайлыкыла чыкыгандыла

Быйыл биринчи июндан башлап малланы иги кесги жайлыкыла чыкыгандыла. Республиканы Ветеринария управленийындан билдиргенлерине кёре, быйыл тау жайлыкыла 33 минг тууар, 102 минг ууак мал эм 5,5 минг ат чыкыгандыла. Саула жыйылып башларга заводла да толу кючлери бла ишлеп тебиреркидиле. Муниципалитетледен билдиргенлерича, быйыл жашил кудору беш минг гектарда орнатылганды. Ол былыргы кёрюмдого келишеди. Тирликни асламысын заводла кеслери жарашдырадыла.

Жамауат

Хорламны нюр таяклары Нальчикни да жарытырыкдыла

Нальчик 1945 жылда Хорламны парадны 77-жылгына аталган битеуроссей акцияга кыатышды. Ол аскер махтаулык битеу шахарларнда бардырылганын айтырды.



Бой сыйлы жыйылууга кыатышханлага «В бой идут одни старики» кино кёргозюлюкюдо. Ахырында уа 22 сагъатда Кюзу тереклени бахчасында «Аскер махтаулык шахары» эсгертини кыатында аталарыбызны, апаларыбызны, карт апаларыбызны жигитликерини хурметине иллюминация кыраллыкды. Эсигизге салайык, 1945 жылда 24 июнда Хорламны Парадына аталып, Москва жарык чыракла бла жасалган эди. 23 сагъатда уа кыралыбызны ара шахары кёнюн беш прожектор жарытханды: Кремльни төгергине, Бульварный эм Садовый орамланы эмда Окружной темир жолда вокзалланы тийрлеринде.

Ол кыуанчы кюнден 77 жыл озгъандан сора Хорлам ючюн жанларын берген жигитлени хурметине битеу кыралда да кечги кёк жарык боллукду. Эсгерти жумушлага кыатышырга суйген-

Бюрулгъан жумушланы шарайыпсыз тындыргъанла

Кенделен эм уллу эллерибизден бириди. Мында минг бла эки жуоен артык юй барды. Улудан, гитчеден да элде жашагъанланы саны 6333 адам болады. Бай тарыхлы журтду.

Аны окуй, тилибизни байлыгын, терен мағанасын билебиз. Андан сора да, ана тилибизде чыкыган газет кыраллыкыбызны бир шартыды. Газетибизни беттеринде халкыбызны тарыхыны, маданиятыны, адабиятыны, адет-тюрелерини, эллерибизни бюгонню жашауларыны, юлгоге тийишли ахшы адамларыны юслеринден айтылганлай, жазылганлай тура-

окуучуларыбызны санына кыошула барады.

Элде уа эки почта бёлюм барды. Биринчиси «Кенделен-1». Аны таматасы Отарланы Зариятды. Почтачыла уа - Шаймийланы Аня, Маммеланы Мариям, Элмурзаланы Абидат.

«Кенделен» почта бёлюмю таматасы уа Атмырзаланы Даринады. Ол мында ишлегенли эки жыйырма жылга жууук болады. Андан сора да, мында Отарланы Рамазан, Балаланы Зухура, Тюбейланы Клара ишлейдиле. Кюн сайын газетлени, журналланы эм башха послыканы да иелерине тапдырадыла. Ала бла ушак этгенбизде «Заман» газетибизни дайым окуучулары, жыл сайын жаздырып, аны алып туруучу кыауу адамны атларын сагынган эдиле: Моллаланы Бабий, Ертенланы Сейитбий, Чечекланы Аныуар, Балаланы Юра,



«Кенделен» почтаны таматасы Атмырзаланы Дарина.

Отарланы Чиммак, Жашуулары Миша, Текуланы Лиза, Черкеланы Мустафа, Тёппеланы Лейла, Шаулары Паузия, Сарбашланы Залкыр, Байсолтанланы Закир, Гергюкъланы Лейла эм башчала. Алайды да, Кенделенин почтачылары кюн сайын газетлени, журналланы, писмоланы иелерине тапдырадыла, кеслерини ишчи борчларын толтуруп, аладан ырызлык аладыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Жазылуу - 2022

Мағаналы ишни болжалга салмайык

Багъалы окуучула! Шёндю 2022 жылны экинчи жарымына газетлеге, журналлага жазылуу кампанияны кыстау барган кезиюдо. Аны себепли бир амал этип, бу мағаналы эм керекли жумушуну тамамларга онг табыгыз. Малкър тилде чыкыган жангы газетибиз хар таулу юйюрге багъалы кыонакча кирсин, уллуга-гитчеге да акылы сёз негер, огуруу кенгешчи болсун.

Жазылууну алты айга багъасы 741 сом бла 6 капекди.
Бизни пидаккыбыз - П 5893

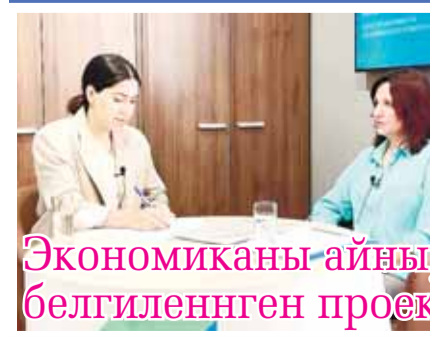


Шаймийланы Аня, Маммеланы Мариям, Отарланы Зарият, Элмурзаланы Абидат.

Бюгонлюкде аланы асламысы дунядан кетгендиле. Анга кёре элде газет окуучуларыбызны саны да аз болганды. Жаш тёлую кыайтырыу аслам болганды да, ана тилибизде чыкыган газетибизге эс буруулары бир аз ажайгыанды. «Газет тилибизни гюрбежисиди.

ды. Аланы бир башха изданилада табарык туююлосу. «Заманга» ие болугуз», - дегенни айтып, элли почтачылары, газетлеге, журналлага жазылуу башланган заманда эллила бла ангылатыу ишле бардырадыла. Аланы хайырындан, аз болса да,

Ачык ушакъ



«Ангълатабыз. Къабарты-Малкър» проектни чеклеринде КъМР-ни экономиканы айнытуу министрени орунбасары **Ольга Белецкая** республиканы Правительствоосу «ВКонтакте» майданында тюзюней эфирге кыатышханды.

Экономиканы айнытуу тутучлуду, белгиленген проектле да толтуруладыла

КъМР-ни 100-жылпыгына



Шамкызыны алтын жулдузу

1966 жылда Чыгырланы Магометни кызы Шамкызыга Социалист Урунууну Жигити деген ат атауну юсюнден СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы чыгады. Ол бийик даражалы саугъаны берирге аны Москвага чакырадыла.

Тюбешу



Чыгъармачылык байламлыкъланы кенгерте

Озгъан шабат кюн, Нальчикни ара библиотекасыны Кюлий Къайсын орамдагы бёлюмонде Кавказны жазычуларыны клубуну Къабарты-Малкърда бёлюмоню жыйылуу болганды. Аны клубну жангы президенти **Миясат Муслимова** бардырганды.

«Россей жуууклашып келген ёмюрге кючлю, жалынчакъсыз кырал болуп киреди»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Энциликле

Россейли экономиканы баш принципери ачыктык эмда предпринимательлик бла эркин керешу боллукду. Ала жууаплылык эмда тутхучу макроэкономика политика бла бирге бардырылгыдыла. Москва «башаладан айырылыну, кеси аллына айныу жолу бла бир заманда да барлык туюлдо», «Россейге хайырлы болган хар башламчылыктыга уа болушлук этилирге, айнырга онгла берилерге керекдиле».

Тёртүнчю принцип – социал туюлдо, бешинчиси – инфраструктураны бютун терк айныту, алтынчысы – керти технологиялы жалынчакъсылык: «Бизге жашауу битеу бёлюмлерин да жангы технология даражагы жетдирирге керек боллукду».

Тинтилуени кетериу

Биогонлюкде «иши уллу заран келтирмезге боллук россейли бизнес бла байламлы бардырылган тинтилуени асламысын тохтачыра болум кыралганды. <...> Правительстводан аллай реформаны шарт мадарларын жууук айлада хазырларын тилейме».

Бизнесе кыжау суюлмезге

«Саула алганды, экономикада талай ишени, ол санда лицензиясыз эмда аккредитациясыз бардырылган ишени, декриминализациялану сабыр халда, аны бла бирге уа бек тынгылы бардырырга керекди». Лицензияларын запад кыралла арта алган предпринимательни ызларындал болурга керек туюлдо.

Къорккусузлукну Совети да бизнесменлеге кыжау уголовный ишени ачып, аланы судге дер жетдирмеген кезиулени тинтирге керекди: «Аллай ишени саны арт жыллада иги да ёсенди. Аны сылтау да анылашынулу».

Лыготалы эмда промышленная ипотека

Лыготалы ипотеканы ставкасы энтта да туюрюлюкдю – 9 процентден 7 процентге дер. Программа жылны ахырына дер ишленген турлукду, кредитлени бек аз ёлчемлери уа ара регионлагы 12 миллион сомлай, башалагы уа 6 миллионлай кваллыкдыла.

Жууук заманда арталыда жангы амал кийрилдики – жылгы 5-процентлик промышленная ипотека. Ол производстволарын бардырырга хазыр жерле алдырга мурат этген предпринимательге берилдики.

Санкцияла эмда алааны хаталары

Запад Москвагы кыжау «акъысыз эмда болмачы» санкцияла кийиргенди, аны «экономиканы мычмай ояр» <...> мураты толмазлыгы алгындал окуна белгили эди: «Биз экономика болуму аз-аз тюзете барабыз. <...> Россейли экономика оюлукду деп, жаз башында эшитилген умутла толмагандыла».

Алайды да, россейли властыла «инфляцияны терк кёрюлгенин тунчукдургандыла» – ол 17,8 процентден 16,7 процентге дер

азайганды эмда туюе барды. Бюджетде къоранчладан сора квалган аха майда былтыргы ёлчмеден төрт кереге кеп болганды.

Энди рынок амаллагы кечерге керекди: «Жууук заманда окуна кеслерине энчи иш кырагыра кюрошгенлеге болушлук этиу да тюрленирики – бюджетден аха бла келлендириуден кредитле беруину рынок амаллагы кечерге керек боллукду». Россейге кыжау этилген санкцияла ала кийирген кыраллагы да кытылгандыла – Евросоюзу тюзонлей къоранчлары жууук жылда 400 миллиард доллардан озарыкдыла. «Керти болумну кермей этилген акъысыз оноуаны багысы ма олду».

Евросоюзу кыдары

«Евросоюз политика жалынчакъсызлыгын ахыры бла да тас этгенди, аны башчыларыны кыууму уа «башаланы кыбуз согууларына тепсеидиле, башында не айтсала да, аны этдиле, кеслерини халкларына, экономикаларына, бизнеслерине да хата салгынларына да кырамай». Аны кыой, европалы бюрократия онсегизинчи ёмюрюню тирмен ташларыча ишлейдиле».

Европалы политикле кеслерини ишлери бла кыралларындал адамларыны араларында башхалыкны бютун кенг этип барадыла, аланы кертиден-кери болганлары уа популизмни бла радикализмни кючленулерине, тозураулукыга, «кеп да бармай а башчылык этген кыууму алышындырыуыга да келтирилди».

Украинада энчи операция

«Энчи аскер операция бла байламлы белгиленген битеу борчла толтурулмай кваллык туюлдо, аскерчилерибизни кишиликери бла жигитликери, бизге кюч берген, Россейни аскерин бла флотун келлендирген россейли жамауатны бирикени да анга шагатды».

Украинаны аш-азыгын тышына чыгарыуыга бир тюрлю тыйгыч жокъду: «Биз анга чырмау этмей-биз, бардырына ишлери! Украинаны Кыра тенгиздеги портларына миналаны бизми салгынбыз? Аланы кетерсинле да, товарларын чыгарына, биз а мамыр кемелени жолларын къорккусуз этербиз».

Инвестиция

Уллу бизнес, Россей империяны предпринимательлери, кеси кыралларына хайыр келтирирге керекдиле: «Тутхучу да, керти да жетишим, намыс-сый, даража да сен кесинги, сабийлеринги да келир заманларын Ата журтунг бла байламлы этген заманда келедиле».

Арта кытайты – терсиди

«Чайпалыула тохтарла деп, тынч саклап туруу, хар зат да кеси жерине кытайтышыр, хар не да алгыныча болур деп суну терсиди. Алай боллук туюлдо!».

Басмагы ЮСОПЛАНЫ Галина хазырлаганды.

Контрольну кытыландырыну дурус кёргендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Докладчы айтханыча, кеп кыталы юйлеге башчылык этген компанияладан бирини лицензиясы тохтатылганды, предприниматери кесини ыразылыгы бла. Муниципалителе кеп кыталы юйлеге жашаганла башчылык этиу компанияны сайламагынларыны юслеринден шартланы дайым да билдирип турганларын айтханды Макушев. Ол а конкур бардырыр ючюн этиледи.

Хар жарым жылдан башчылык этген компанияланы тизмеси кыралалды. Ол а конкуренцияны игилендирир, предпринимательни келлендирир мурат

социал политика эм саулук саклау комитетни башчысыны орунбасары Владимир Безгодко «Нальчик» компанияны ишине инсанладан тарыгыула келгенлерин билдиргенди.

«Компания конкурса хорлаганды, аны жаланда юйде жашаганла алышырга эркиндиле. Ол тамамлагын жумушланы качество законлагы келишмегенин юслонден шартланы дайым да билдирип турганларын айтханды Макушев. Ол а конкур бардырыр ючюн этиледи.

Хар жарым жылдан башчылык этген компанияланы тизмеси кыралалды. Ол а конкуренцияны игилендирир, предпринимательни келлендирир мурат



бла тамамланады. Былтырны экинчи жарымында уа төрт компания алчыларыны санына киргендиле, ала эришюлде 30-шар балл алгандыла.

Сёз «КМР-де кеп кыталы юйлени тынгылы жангыртуу регион оператору» коммерциялы болмагын фондуну ишине юсюнден да барганды. Докладчы билдиргенча, 2019 жылда 80 кеп кыталы юйде жангыртуу ишле бардырырга белгиленгенди. Тинтилуени кезиудне инспекторла 78 юйден 40-да тапландыруу ишле бузуклыкла бла толтурулгынларын ачыклагандыла. Регион операторга аланы кетериу юсюнден эсгертиле берилгендиле, аланы тамамлау контрольга алынганды. Комитетни башчысы билдиргенча, кеп кыталы юйлени жангыртууга төлеуле 40,8 процентден 70,4 процентге дер ёсендиле.

Кемчиликлени юслеринден айтханда, инсанладан келген тарыгыула кеп тинтиле бардырыну юсюнден келишимле этгенде чырмаула боладыла. Дагыда кеп кыталы юйледе жашаганла бирге хайырланган мюлк ючюн коммунал төлеуле заманда этилмейдиле. Аны хатасындан а ресурсла бла жалчыхан организацияланы алында борчла жыйыладыла.

Докладчыга соруула кеп болгандыла. Уруну, ланы тарыгыуун ачык этгенди. Ала мехамны мурдорунда жарылган жер ючюн юйно оюлурга къорккусуланы тизмесине кийиргенлерине ыразы болмагынларын билдиргендиле. Депутат жашау журт бу тизгинге кылай салынган билдирге суйгенди. Ол кырулуш-техника тинтиле бардырылып, юйно болумун тынгылы тохтатырырга кереклисине эс бурганды.

Жашау журт надзор толтурган кырал орган юйно болумун тинтир ючюн энчи организацияланы къошарга эркин болганын законда тохташдырылганды. Кыабарыга, юйно башында, тубюнде жарылган жерлери болсала, юй оюлурга къорккусуланы тизмесине кышулады. Алай инсанла бу онугга ыразы туюл эселе, аллай организацияны жумушлары бла хайырлангырга, судге берип, мехам къоркууула болмагын тохташдырырга эркиндиле, дегенди докладчы.

Татьяна Егорова, фатрланы иелери бла аныгыланы ушакла бардырып, аланы юйге башчылык этиуге тери кытышырга келлендириуге эс бурганды. Дагыда кеп кыталы юйге башчылык этген компанияны сайларга болушурга кереклисин чертгенди.

Адамла эркинликлерин, борчларын, не ючюн

жумушла жаны бла фонд бла бирге ишлеуно юслеринден да кеслерини оюмларын айтхандыла. Сёз коммунал жумушланы юсюнден келишимлени тюзонлей инсанла бла кыбыл кёрюно хайырлыгыны юсюнден да барганды.

Ахырында жууаплы органлага эсгертиле кыбыл кёрюлгенди.

Президиум андан ары ишинде Парламентни кезиуло жыйлыуун 30 июнда бардырырга келишгенди. «Жер тубюнде байлыклары юсюнден» республикалы законну бир-бир болумлары кючлерин тас этгенлери бла байламлы хазырланган законну проектине да кыралганды. Дагыда Парламентни ишине болумларына тюзетиуле да сюзолгендиле. Санкт-Петербургу бла Кыабарты-Малкыарны законла чыгарыуу органдары бирге ишлеулерини юсюнден келишимини проекти да тюзте саналганды.

Депутатла федерал законланы проектлери, кыралны субъектеринде коллегаларыны башламчылыклары да тингендиле. Ала сатыу-алыуу, экология экспертизаны, билим беруину, илмуну, илму-техника жаны бла кырал политиканы соруулары бла байламлы эдиле.

КМР-ни Парламентни пресс-службасы.

Ольга Викторова, биогонлюкде санкцияла бла байламлы социал-экономика болуму юсюнден билдиргенди

Кыабарты-Малкыарда ол аман туюлдо, къоркучура бир тюрлю сылтау жокъду, бёлюмде ёсиу эсленеди. Халны билип туруу ючюн ведомство фелай алып айтханда, Шимал Кавказы регионларын араларында республика ючюнчо жерни алады.

Кырулуш бёлюмде да болум былтырдан мажалды эм 110 процент ёсиу эсленеди. Аны асламысы жашау журтланы кырулуш жана жетеди. Быйыл 104 минг квадрат метр чаклы

Аны хайыры бла терк айныган терек бахчылыкна орнатылгандыла, тирликни сакларча комплексе да суюлтилингендиле. Урвадан лак бла бону этген завод да ачылганды. «Отбор» биригиуно башламчылыкты бла урлуклагыла селекция бардырган ара эм Чирик кёлледе

предпринимательстволук жаны бла корпорация» проектлерин бардырырга лыготалы амал бла кредитле береди. Аны бла байламлы бир кыуум кыйиматлы проект ишлейди. Ала производствону айныту эм инвестиция этиу бла байламдыла. Анга кере, гиче предпринимательствону келечилерине жылгы – 15 процент ставка бла төлөрча ёнкюч бериледи. Орта предпринимательлеге уа аны ёлчми 13,5 процентге жетеди. Бир кыуум адамны кеслери излеген тенгли бир аха алырга заноллары жетмесе, «МСП-ну айнытуу корпорацияны» болушлугу бла «Зонтичний» поручительство хайырлангырга жарайды.

Жаш предпринимательге кылай болушлук этиледи?

Биз не заманда да жаш предпринимательлеге болушурга хазырбыз, ол стратегиялы планыбызды дерге окуна боллукду. Кеслери бир тюрлю иш башларга суйгенлени, эм биринчиден, «КМР-де Гиче эм орта предпринимательлеге болушлук тапдырган арагы» чакырабыз. Мында алагы бизнесни, законланы, напланы юсюнден толурак билдиреди, регистрацияны ётерге, биринчи атлам этерге болушладыла.

Быйыл жаш предпринимательлеге болушур муратда РФ-ни Экономиканы айнытуу министерствосу бардырган башха программага да кытышырыкыбыз. Аны чеклеринде жаш бизнесмен проектин багысына кере 500 минг сомгыа дер болушлук табарга боллукду.

Келир заманда республиканы экономика бёлюм айнытырга кылай проекле бардырылгылары юсюнден айтсагыз эди?

Эм биринчиден, импорту алышындыруу бла байламлы проектин тамамларга эм инвестициялы проектлени толтурурга итинебиз. Стратегия жаны бла регионнга эм магыналы проектлени юслеринден айтханда уа, жууук заманда «Элбрус» тау-лыжа курортун, Тырнауузда комбинатны жангытырга, «Мэй», «Восточный» микроинанланы, IT-паркны эм «Парник» теплица комплексини кырулушларын тындырырга белгиленди.

Курданланы Сулейман хазырлаганды.

Ачык ушакъ

Экономиканы айныуу тутхучлуду, белгиленген проектле да толтуруладыла

«Ангылабыз. Кыабарты-Малкыар» проектин чеклеринде КМР-ни экономиканы айнытуу министрени орунбасары Ольга Белецкая республиканы Правительствону «ВКонтакте» майданында тюзонлей эфирге кытышанды. Региону жумушлары кыраган араны келечиси аны бла бардырган ушакъны кезиуде ол социал-экономика бёлюм бла байламлы кеп соруулагы жууаплаганды.

дерал, республикалы, жержерли муниципал власть органла эм айнытуу институтла бла бирге ишлер амал кыраганды, энчи план да жарашдырганды. Аны чеклеринде жетмиш тюрлю иш бардырылады, ол санда предпринимательлеге болушлук тапдырыу, экономика болуму дайым тинтиу, импортну алышындыруу бла байламлы жангы байламлыкла кыруау эм социал жумушланы тамамлау.

Энчи координациялы штаб сагынылган органла бла тийишли халда ишлерге болушлук эм контроль этеди. Кюн сайын информация жыйылганлай турады эм тюрлениу болса, анга терк окуна мадар этиледи. Энчи оператив штаб да ишлейди. Эки штабда да Правительствону Председателини орунбасарлары башчылык этиледи.

Озган төрт айны эсеплерине кере, республиканы промышленност бёлюму 16 700 миллиард сом багысы продукция чыгарганды. Биогонлюкде бёлюмнине ишине чырмау салырга шарт жокъду. Эл мюлк жаны бла айтханда да, 8 200 миллиард сом багысы продукция сатылганды. Ол былтырдан эсе 102 процентге кепду. Бусагытта предприниматери жангы бийик технологиялы оборудование бла жалчытырга мадар этиледи. Ол санда аз ставка бла лизинг амал бла кесибизни оборудованибизни алырга онг тапдырылады.

Жерчиликде къармашанлагы да сугарыу жаны бла кыйиматлы программала ишлейдиле. Сау-



туркомплекс ишленгенди. Башха инвестициялы проектлени да «КМР-ни айнытуу корпорациясы» «Кавказ. РФ» федерал институту бла байламлыкда бардырырга болушлук.

Кыабарты-Малкыарда миллет проектлени бардырырга санкцияла чырмау салганымыдыла?

Биогонлюкде Кыабарты-Малкыар 11 миллет проекте кирген 45 регион проектин бардырады. Ала алгадан белгиленген план бла сылтаусуз толтуруладыла. Ол санда бизни ведомство да «Урунууу производствосун кючлеу», «Гиче эм орта предпринимательство эм кеслери бир тюрлю иш башларга суйгенлеге болушлук тапдырыу», «Халкыла аралы кооперация эм экспорт», «Оноу этиуде цифровизация» дегенча бир кыуум миллет проекте кытышлады.

Предпринимательле берилген лыготалы ёнкючлени юсюнден айтсагыз эди.

Бусагытта кыйын экономика болуму кезиуде «Гиче эм орта

Башламчылык

Медицина болушлукну – бийик даражагы

Кеп болмай «Саулык саклау» миллет проекте кере санитар авиацияга биринчи вертолёт алынганды. Аны юсюнден бизге регионун Саулык саклау министрствосундан билдиргендиле.

«Биринчи медицина-санитар болушлук берген системаны айнытуу» федерал болушлук берген КМР-ни Саулык саклау министрствосу «Ростех» кырал корпорацияга бойсунган «Санитар авиацияны миллет службасы» биригуден ортакыга «Ансам» вертолётну алганды. Анга аха федерал эм республикалы бюджетледен бёлюнгенди.

«Ансам» Терк болушлук берген эмда катастрофаланы медицинасыны арасына кыйын тау участокладан неда къошну регионладан ачыгынланы тапдырырга болушурдукду.

Вертолёт женгил болмагы, медицина оборудованиасы бла «С» класслы терк болушлук берген машинага (реанимобилге) озурмайды. Реанимация бардырырга абериери болганыны хайырындан оуру саусулагы хауада окуна биринчи болушлук берирге онгу барды. Медицина кыуумну санына анестезиолог-реаниматолог да киреди.

Техника 45 градус суууклукда эм 50 градус иссиликде ишлерге деп этилгенди. Бир сагатха 275 километрге кызынады эм тохтамай 505 километри учады. Аны ичинде энди тууган сабийни неда коронавирсудан ауруганы жатдырырга энчи боксла салырга да жарайды. Пилотла болуб а санитар авиацияны келечилери ишлейдиле.

Магометланы Сулейман.

Курданланы Сулейман хазырлаганды.

Жашау журтла бла жалчытылынырыкдыла

КМР-де ич ишле министр Василий Павлов Нальчикде Московская орамда ишлене турган жашау журтну кырулушу бла шагырей болганды. Аны Ич ишле министрство «Жамауат низамны жалчытуу эм аманлыкчылыктыга кыжау» федерал программаны чеклеринде бардырганын айттырды. Анда фатрла ич ишле органла кырулук этгенлени жашау болумларын игилендириуге берилдикдиле.

Жашау журтну эки корпусу барды, ала 9 кыталыдыла. Юйно битеуло кенглиги 12 минг квадрат метрди, 144 фатра кырулуктыды, ол санда бир отуулу – 51, эки отуулу – 62 эмда юч отуулу – 31. Ала шёндюго излемлеге келишедиле.

Ич ишле министрстводан бизге билдиргенлери, быйыл отуулары араларында кыабарыгала кыалангандыла, ток ызыланы тартыу ишле ахырына жетдирилди барадыла. Шёндю уа жылытуу, сууу бла жалчытуу, канализация ызла тартыладыла.

Василий Павлов битеу

Тикаланы Фатима хазырлаганды.

Жашау журтну эки корпусу барды, ала 9 кыталыдыла. Юйно битеуло кенглиги 12 минг квадрат метрди, 144 фатра кырулуктыды, ол санда бир отуулу – 51, эки отуулу – 62 эмда юч отуулу – 31. Ала шёндюго излемлеге келишедиле.

КыМР-ни 100-жыллыгына

Шамкызыны алтын жұлдузу

1966 жылда Чыгырланы Магометни кызы Шамкызы Социалист Урунуу Жигити деген ат атауу юсюнден СССР-ни Баш Советини Президиумуна Указы чыгады. Ол бийик даражалы сауганы берирге аны Москвага чакырадыла. Ары аны бла бирге Кыбарты-Малкьардан ийнек сауучула Урмайланы Фазика, Паштова Салима, Мусукаев аты колхозну председатели Мусукаланы Шамса, Прохладна районну алчы комбайнчысы Александра Кудряшова да барганы эдиле. Мусукаланы Шамсага Ленинни орденни, калганлагыа уа Социалист Урунуу Жигити деген ат атауу бла бирге Ленинни орденлерин эмда «Орак бла Салта» деген алтын майдалла берген эдиле.

Ол кундеде кыалай эхтем эди Шамкызыны жюреги ара шахарга чакырылган бешуелден ючюсю тауула болганлары ючюн. Не зат келе болур эди аны акылына ол алтын майдалла берген кезиуде? Жети классны бошагынына шагъатлык кыагыт алып, юйюне кыуанч тыпырлы болуп келгеними? Анасы Кыяни, кызын алгышылды, ичинде а: «Уруш жараларындан замансыз блген жарлы атасы, жанындан суйген кызыны былай есгенин керсе, аз кыуанмаз эди», - дей, ахтынганымы?

Кызы уа анга дагыда бир жангылык айтады: «Анам, негерлерим бла бирге колхоз фермага барырга келишгенбиз». Ма алай башлаганды урунуу жолун 13-жыллык Шамкызы Кыргыстанны Топ районуну «Заря» эл мюлк артелини сют-товар фермасында. Алга ол бузоулагыа кырап турганды. Юч кырындашы бла юч эгечи да аны бла бирге болгандыла. Ферманы таматасы, алагыа кырап: «Магометни звеносу», - деп кюлючю эди.

Шамкызы кюндюз бузоулагыа кырайды, ингирде уа школга жюрюйдю. Ишден бош кезиуде уа башхалага ийнеклерин сауарга болушады. Ферманы таматасы да таулу кызыны иш келлююне эс бурды, ауруп неда бир башха сылтау бла ишге чыкмай кыалганланы ийнеклерин саууну анга ышанады. Арта уа аны ийнек сауучугыа кечюредиле. Мында уа Шамкызы

бютюн кыдалып ишлейди. Аны аты районда, областьда да айтылып башлайды. Ийнеклерини хар биринден жылга саууган сютюно юч минг килограммга жетдиргени ючюн таулу кызы Кыргыстанны делегациясыны санында студентлени бла жаш тёлуюно Москвада бардырылган битеуоосу фестивалына кыатышады. Кечючюн халкыны келечисине ол заманда алай намыс берилгенине сейир этерча эди.

ВДНХ-да малчылыкны кермючюне да ол эки кере барганы эди. Ма анда керген, билген затларын ишинде хайырланырга юрешгенди. Ахшы жетишимлери, малчылыкны айнытууга салган кызыны ючюн 1957 жылда «Сыйлыкны Белгиси» орден бла да саугаланганды. Анга уа ол заманда жалаанда 15 жыл болганы эди.

Малкьар халкы тууган жерине кыайтханда, Чыгырлары Акъ-Сууда орналадыла. Шамкызы анда сют-товар фермага барды ишлерге. Анга ферма деге да кыыйн эди. Кырал берген ахчага алынган, кюншү мюлкле да болушукыа берген ийнеклене арасында бу мени болсун дерчалары бек аз эдиле. Халны тюзетир ючюн, совхозну башчыларына, малчыларына, специалистерине да биригип ишлерге тюшеди. Ма алай кыдалып юрешуу хайырын кергюзтмей кыоймайды - бир кесекден мюлкю аты республикада махтау бла айтылып тебиреген эди.

Шамкызы а Кыбарты-Малкьар кырал университетни эл мюлк бёлуюн да жетишимли бошاپ, зоотехник усталыкны алады. Бир бөлөк заманны сют-товар фермага башчылык этип да турганды. Алай ийнек сауганын да кыоймаганды. Ферма аны башчылыгында бек ахшы керюмдюле болдурганды - хар ийнекден 4000-4250 килограмм сют алынганды бир жылга.

Бир кыуаумла ол жетишимле ийнанмагандыла. «Кыымалы ийнекледен кеп сют алганды не сейири барды», - дегенди эле. Ма ол болмачы халпарны эшитип, Шамкызы «Налчик» мюлкю жылга бир ийнекден минг килограмм сют окуна аламаган фермасына кечеди.



Анда да ишге жууалпы кезден кыарласа, маллагыа илму излегенча багыылса, ма ол заманда аладан хайыр керюрге болугуна тюшондургенди. Ма алай бла мюлкюно алчылары санына чыгарганды.

Жигер тишируу, махтаулу журнаны бла бирге, республиканы, Налчик шахарны да жамаут жашауларына тири кыатышханды. Кеп жыллары КПСС-ни Кыбарты-Малкьар обкомуну кыуаумна киргенди, БКМССР-ни Баш Советини депутаттына да айырылганды.

Чыгырланы Шамкызы эки кере да Жигити деге болдукда - урунууну эмда аналыкны жигити. Ол сегиз сабий есдоргенди. Баш иеси Ахматланы Науруз жашаудан замансыз кетип, сабийлени есдюроюно борчу да толусунлай аны боюнуна тюшген эди. Алай ол абызырамаганды, колларын бошлап кыоймаганды, кызыларын, жашларын да кишиге сукландырмай есдоргенди, билим алдырханды, юйюрюл, юйдегили да этгенди. Бююнлюкде туудукларына кыуана жашайды.

Эсимдеди, бир жыйылыгы барганын. Анда Чыгырланы Шамкызы, кесини юсюнден халпарлай: «Не кыыйн заманда да кыолларыбызны бошамаганды, эрттенликде ишге жарык келлю болуп, журпал баргандыбыз, ингирликде да арта алай кыайтхандыбыз. Мени тёлум - иччи тёлю эди», - деген эди. Жаш адамлагыа айлангы: «Этген муратларыгызга жетерге юрешигиз, алга таукел баргызгыз. Мен депутат да болгандым, сабийли, туудукла да есдоргенме. Аны айтамын, жигер ишлегеним ючюн намысым, сыйым бийикде юрюргенди», - деп, насыихат этген эди.

ЮСЮПЛАНЫ Галина.

АРХЕОЛОГИЯ

Сейир шартла ачыккланырларына ышаныпдыла

Быйыл августда Шимал Кавказны археология экспедициясы Кыбарты-Малкьардан коллегалары бла бирге Кенделен-2 эм Заоково-3 комплекследе кыазыу ишле бардырылды. Ала бизни эрагыа дери VIII ёмюрледе кыралган бурннгү элге саналадыла.

- Быйтыр сагынылган объектледе эллиден аслам кыабыр табылганды. Аны хайыры бла ол заманда адамланы кыалай асыраганларын билгенбиз.



Бу жол Кенделен-2 участкада ишлени андан ары бардырып, жашау журтланы мурдорларын табарга, ол санда адамланы болумларындан толурак халпар билер муратлыбыз, - дейди экспедицияны башчысы, Кырал тарых музейни археология эсгертиеле жаны бла бёлуюно илму ишчиси Анна Кадиева.

Кыазыу ишлеге Кыбарты-Малкьарны илму арасыны (КБНЦ) келечилери да кыатышырылдыла. Алагыа Заоковдан араны илму ишчиси Азамат Шаов башчылык этердик. Ол айтканыча, быйтыр илму араны келечилери

кыазыу ишле барлык жерлени картографиясын жарашдыргандыла, участокланы да белгилегенди. Быйыл а хазыр план бла кыазып тебирердикде.

Анна Анатольевна айтканыча, Кенделен-2 Ара Кавказда бурн заманда кыралган эм улму элден бирине саналады. Ол Бахсан ёзени толусунлай келюнген, болмаганча тап жерде орналады. Экспедицияны баш борчу - анга ненча жыл болганын тинтиргеди. Болсада 2014

жылда окуна алимлени ююмуна кере, Кенделен-2 элде адамла орта ёмюрлеге дери 600 700 жыл алга жашаганларына шартла ачыккланырларын да белгилерчады.

- Быйтыр Кенделен-2 комплекседе кыазыуу башлаганыбызда, бизни эрагыа дери VII-VI ёмюрледе этилген кыошун сауутла, скифлени чыпчык сурагы багыр тюрмелери табылгандыла. Элли байлыгына ат керекле, мияладан адырла чыкыганлары да шагъатлык этедиле. Аны бла бирге ала жерни баш жанында табылганларын

жылда окуна алимлени ююмуна кере, Кенделен-2 элде адамла орта ёмюрлеге дери 600 700 жыл алга жашаганларына шартла ачыккланырларын да белгилерчады. Быйтыр Кенделен-2 комплекседе кыазыуу башлаганыбызда, бизни эрагыа дери VII-VI ёмюрледе этилген кыошун сауутла, скифлени чыпчык сурагы багыр тюрмелери табылгандыла. Элли байлыгына ат керекле, мияладан адырла чыкыганлары да шагъатлык этедиле. Аны бла бирге ала жерни баш жанында табылганларын

эсге алсак, теренирек кыазылса, бютюн сейир затла чыгарыкларына ышанырчады, деп кыошханды Азамат Русланович.

Археология Кенделен-2 участкада тегерек, тёртгюл эм башха формалы дуппурла жашау журтла, халжарла эм мюлкде хайырланган объектле болганын таукелдиле. Бурунгу тенгизден 900 метр бийикликде тытырдан сора суу окуна болмаган жерде орналады. Аны бла байламлы юйлени кыалай ишлеген болурла деген соруу чыгады. Ол себепден алыкыа иш келдию.

Заоково-3 комплекси юсюнден айтханда да, археология сейир шартла табарга итинулюклерин тас этмедиле. Специалистле ол эл ала сунгангандан эсе эрттеги болганын айтдыла. Аны юсюнден толу халпарны Анна Кадиева жууук заманда Кырал тарых музейде лекциясында билдири муратлыды. Аны бла бирге тюзонлей халда комплексе кыарарга да онг табыллыкды.

Кенделен бла Заоково комплексле жерлешлерибизге «Нартланы кыабырларыча» белгилдиле. Объектле Кенделен сууну боюнунда орналадыла. Ала юч кесекден кыралдыла: Заоково -3 - бизни эрагыа дери VIII эм VIII ёмюрлени обалары; Кенделен-2 - бизни эрагыа дери VIII ёмюрде кыа бетледе эсгертиеле эм XI ёмюрде аланла жашаган кезиу.

Заоково-3 микрополгыа 1,5 минг жыл чаклы болады. Аны тарыхы бизни эрагыа дери VIII ёмюрден VII ёмюрде дери союног, скифлени чыпчык сурагы багыр тюрмелери табылгандыла. Мында Кыобан кезиуну, сарматланы бла аланланы ызыла да эсленди. Саулай алып айтханда, бююнлюкде объектде 247 оба табылганды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман хазырлаганды.

РЕДАКЦИЯНЫ КЪОНАГЫ

«Бу усталык ата-бабаланы, тарыхыбызны эстертеди, сезимни уятады»

Курданланы Хыйсаны жашы Рашид - Россейни халкы устасы, сауутланы этгенлени араларында айырмалы ювелирди. Аны аты биринчи «Балкария» ансамбль кыурала туруп кенг айтылганды. Ол миллет тепсеулере керек затланы ишлегенди. Жаш адам эди ол заманда, алай а халкыбызда энтта да Дебетни туудуклары болганларын кергюзтпю, кече-кюн демей ишлеп, халкыбызны атын журютген тепсеу ансамбльни сахнага чыгар излемлерин толтуруп, кыуандырганы эди. Урунуу жолун Рашид Севкавэлектрорприбор заводда башлаганды. Биринчи бичагыны да анда этгенди. Андан бери Курдан улу сауут, жасау затла ишлеуно санатына артык да берилипти. Бюгон ол бу усталыкыа керекли не тюрлю амалланы, техника жангылыклары да хайырланып, жез, топурак, агъач, сюек, тери бла да ишлейди. Алай а артык да Кавказга терели миллет сауут-саба этюуде алчыды, ата-бабаларыбызны эрттеги хунерлерини тасхаларын билип, анга кыоша барады. Рашид республикалы, зоналы, халкыла аралы кермючлеге да кыатышады. Ингуш Республикада «Кинжал-2014» деген сауутланы халкыла аралы фестивалында, башха быллай эришю кермючледе да алчы болганды. Бюгон ушагымы аны бла барады.



Ол жумуш миллет жумушугуз эди, сизни халкы адамла этген. Аны юсюнден толурак айтсанг эди.

- Не зат бла юрешесе бусагытта?

- Миллет сауут-саба бла юрешеме. Накыш этеме алагыа кюмюшден, алтындан. Бурун заманда устада этген амалла бла, бусагыттады технология бла да хайырланама. Кызылча, кыарасауут кыылна бла жасалган камала, бичакла, кырч темирден, саплары пил сюектен, суратлы, жазыулу, алтын накышлы.

- Ол а кыалайды - алтын накышлы?

- Кырч темирни юсюне алтын жазыула салама. Ол сыйлы сауут болады. Алгын заманда сауут адамны кыалай даражасы болганын кергюзтгенди. Сёз ючюн, даражалы адам кеси жоюртсе да, саугыа этсе да, сауутны сыйлысын излегенди. Намысы да анга кере юрюргенди.

- Бусагытта сауут алганла кепмюдюле? Неге деп аладыла?

- Бирле гёбелекле, бирле ахчаланы тюрлюлерин, бирле китап жыйдыла, бирле уа - сауут-саба. Кызауат этмегиликке, тюрлю тюрлю халкыла, маданиятла да болган сауутланы жыйган адамла бардыла. Алгын заманда бизни кыралда сауутну экиге бёлгенди: бири - иш бла байламлы, бири - уйга жюрюгенде неда кесин кыоруулаган да хайырланылган сауут.

Бусагытта уа ючюнчю тюрлюсю чыкыганды - саугыага этилген сауут-саба. Энди ол алгын да юрюргенди кыолайлы адамланы араларында. Сууук заманда устада этген амалла бла, бусагыттады технология кеси эркинлиги башхага бермез ючюн барган кызауатла бла, жигитлик бла, байламлыды. Бу усталык анда энчи жерни алганды, халкыбызны ол хунери бюгон да юйретеди адамны, бир жаны бла ёхтемлендирген этеди, бирси жаны бла ата-бабаларын, тарыхын эсгертеди, миллет сезимин уятады. Бизге аладан калган билген заттыбызны келликке берирге керекбиз.

- Санга дери уа ахлулада быллай иш бла юрешген болганмыды? Кимни санайса устазынг?

- Курданланы Ибрагим деп бар эди ата кыарындашларымда. Ол халкыны кечючюлюкке атландырганларында, салтасын, чёгочюн алып барганды ары. Аны бла кеплени жанларын саклаганды. Устазыма уа Бачиланы Хамзатны санайма. Биринчи этген бичагымын кергенде, ол мени кесине чакырып, жыл бла жарымын ичиде филиграны этюуге юйретгенди. Артада «Балкария» ансамбль кыураганды да, анга керек затланы бирге этгенбиз. Занибекланы Суфиянны да кыошхан эдик кесибизге.

ЮЙОР

Терелени багылай, сабийлерин да аланы сакъларгыа юйрете

«Жылны юйюрю» битеуроссей эришюно регион кезиунюно «Юйор-терелени саклауру» деген кесегинде Елмезланы Абдул-Керимни бла Земфираны юйорлери хорлаганды. Бюгон газет окуучуланы ала бла шагъирей этерге сюебиз.

Абдул-Керим бла Земфира юйор кыурап жашаганы 21 жыл болады. Ала 3 сабий есдоредиле. Экиси да кеси заманларында от жагаларында керген адетлени тутдыла, багылайдыла, ата-бабаларыбыздан келген терелени саклайдыла.

Абдул-Керим Елмезланы Мукайны бла Мурутханны кеп сабийли юйюрлеринде тууганды, аппасы Дагид дин ахлусу болганды. Мукай 104 жылына дери жашаганды, 9 сабий есдоргенди, аланы барысын да ариу кылыкылы юйретгенди. Кеси да иш келлю адам эди, аны бла бирге назмула жазганды, саусулагыа бакыганды, эси да бек кючлю болганды. Улуу Ата журт уруш башлангынчы жау-бишлак жарашдырган заводда урунганды, бет жарыкы ишлегени ючюн аны саугалаган да этгенди. Анасы Мурутхан а жашауун юйюр от жагыны саклаугыа жоралаганды.

Атасындан бла анасындан Абдул-Керим келлюлюкюно, халкыны тарыхына, маданиятына, терелерине сейирни алгыганды. Аскерде кыулук этгеннен сора, «Чегет» канат жолда кыурауручу болуп ишлегенди, ызы бла Терс-Кюлну От ёчюлтоу

службасында кыулук этгенди. Кыбарты-Малкьар кырал университетни малкьар тил бла адабият, орус тил бла адабият бёлуюно бошаганды, Стамбулда арап тил эм Кыран жаны бла курсланы ётгенди, андан сора 18 жылны Терс-Кюлну мектегинде иймам болуп турганды. Алай не заманда да аны халкыны кыолдан усталыгына сейири

тууганды, анда да миллет терелени бийикде тутхандыла, окуулуккына багылагандыла, ишни сюерге юйретгенди. Атасы кеп жылланы 9-чу номерли кыурулуш управленияда ташчы болганды, Минги тауну тильресинде журтла салыуда уллу кыыйны барды, канат жолланы бла станциялары ишлеуге да кыатышханды. Кюлдан келгени аймай урунганны ючюн Урунуу Махтаулуккыну III даражалы орденни, грамотала бла саугаланганды.

Анасы уа сабий садда ишлегенди, ёз балаларын

битеу онгла да кыурагандыла. Земфира Кыбарты-Малкьар кырал университетде окуганды, малкьар тилден бла адабияттан, орус тилден бла адабияттан устаз болганды, мектепде, сабий садда да ишлегенди.

Абдул-Керим бла Земфираны бирча сейирле бирикдиредиле, экиси да бош заманларын чыгармачылыкыга жораладыла, ол ишге сабийлерин да кыатышдырадыла. Юйор башчысы агъачдан бла сюекден абериле ишлеу бла юрешеди, бийчеси уа суратла ишлейди, кийизле урады. Ала оюм этгенлерича, инсан миллетини тамырларын, тилин, терелерин билрге тийишлиди, тёлуюно араларында байламлыланы тас этмей, огурлу, кыонакбай болургыа, хар такыйкыасын багыларга керекди. Экиси да тюненесин унутхан адам окулучусу, тёртюнчю классны бошаганды, дерсленден эркин заманында анасына бла эгечине болушады.

Юйор, сауулук бла насыпчача, баш магъаналы байлыкды, дейди Абдул-Керим бла Земфира. Ол байлык таркыймаз ючюн, ала кыаруларын, билимлерин да аямайдыла. Абдул-Керимни уллу мураты барды - археология-этнография музей кыурагга. Анга жетерге кыолундан да келликди, ол юйюрю бла жыйган эм кеслери жарашдырган экспонатла аз тюрлюлюде.



Ушакыны МУСУКАЛАНЫ Сакинат бардырганды.

битеу онгла да кыурагандыла. Земфира Кыбарты-Малкьар кырал университетде окуганды, малкьар тилден бла адабияттан, орус тилден бла адабияттан устаз болганды, мектепде, сабий садда да ишлегенди.

Абдул-Керим бла Земфираны бирча сейирле бирикдиредиле, экиси да бош заманларын чыгармачылыкыга жораладыла, ол ишге сабийлерин да кыатышдырадыла. Юйор башчысы агъачдан бла сюекден абериле ишлеу бла юрешеди, бийчеси уа суратла ишлейди, кийизле урады. Ала оюм этгенлерича, инсан миллетини тамырларын, тилин, терелерин билрге тийишлиди, тёлуюно араларында байламлыланы тас этмей, огурлу, кыонакбай болургыа, хар такыйкыасын багыларга керекди. Экиси да тюненесин унутхан адам окулучусу, тёртюнчю классны бошаганды, дерсленден эркин заманында анасына бла эгечине болушады.

Юйор, сауулук бла насыпчача, баш магъаналы байлыкды, дейди Абдул-Керим бла Земфира. Ол байлык таркыймаз ючюн, ала кыаруларын, билимлерин да аямайдыла. Абдул-Керимни уллу мураты барды - археология-этнография музей кыурагга. Анга жетерге кыолундан да келликди, ол юйюрю бла жыйган эм кеслери жарашдырган экспонатла аз тюрлюлюде.

ХОЛАМХАНЛАНЫ Алина, Анатолий ТЕМИРОВ.

ТЮБЕШИУ

Чыгъармачылыкъ байламлыкъланы кенгерте

Озгъан шабат кюн, Нальчикни ара библиотекасыны Къулий Къайсын орамдагы бѐлюмюнде Кавказны жазуучуларыны клубуну Къабарты-Малкъарда бѐлюмюню жыйылыуу болгъанды. Аны клубну жангы президенти Миясат Муслимова бардыргъанды.



Эсигизге салайыкъ, клуб 2009 жылда ишин башлагъанды. Аны Къабарты-Малкъар, Къарачай-Черкес, Къалмукъ республикалары халкъ поэти Гуртуланы Салих къурагъан эди. Биринчи беш жылны ичинде арасы Нальчикде болгъанды. Экинчи беш жыл а - Чечен Республикада. Биогонлюкде уа Дагъыстандады. Президентни уа башында сагъынылгъан Миясат Муслимовады.

Жыйылыуда Миясат клубну башха республикалада бѐлюмлеринде бардырылгъан ишлени, алада болумну юслеринден айтханды. Ол къыралыбызда башха жазуучу организацияла бла да байламлыкъла жюрютюрюкбюз, дегенди. «Андан сора да, кѐп торлю чыгъармачылыкъ эришиуле, башха жыйылыуда да бола турадыла. Алагъа къатыша турурга керекди. Айырмалы ишлеригизни жиберигиз», - дегенди.

Къабарты-Малкъарда бѐлюмде биогонлюкде оналты адам барды. Аланы хар бирине да энчи борч салынылды. Жаш жазуучулары клубла къошуу, аланы чыгъармалары бла шагъарей болуу иш да къуралыпды. Аз санлы миллетледе тилле унутула баргъанлары да сагъынылгъанды жыйылыуда.

Ызы бла клубну келечилерине удостоверенияла берилгенди. Ол жумуш бошалгъандан сора Кавказ жазуучулары Къабарты-Малкъарда бѐлюмюню келечилери сѐлешгенди. Республикада клубну келечилери: Османланы Хыйса, Хакуашева Мадина, Елмезланы Мурадин, Алхаса Светлана, Болатланы Юруслан, Тѐрехов Игорь, Маремкулова Лариса, Кудаева Фарида, Маржохова Фатимат, Мамайланы Алий, Гуртуланы Аслан, Еремеев Сергей, Марушева Марианна, Газаланы Аминат, Шомахова Залина.

Ахырында, биринден къалгъанла къол кѐтюрюп, Османланы Хыйсаны, экинчи кере бѐлюмюню таматасына айыргъандыла. Муслимова библиотекатга китапларын саугъа этгенди. Жазуучулары къаууму да анга кеси чыгъармаларын бергенди. Османланы Хыйсаны кѐп болмай чыгъган «Ассалам алейкум. Юйюгюзге да игилик» эм Абшаланы Магометни «Памиятны истории и культури Балкарии» деген китапларына уа къонакъ тишируу къууанганын жашырмагъанды.

ЛЕЙЛУН улу Х.

ТѐГЕРЕК СТОЛ

Къошакъ билим бериуню онгларын сюзгенди

Бу кюнледе Сабий чыгъармачылыкъны «Кюн шахар» академиясында къошакъ билим бериуге жораланып «тѐгерек стол» бардырылгъанды. Анда сѐз 2030 жылгъа дери къошакъ билим бериу жаны

къыралны Президентини буйругу барды. Анга кѐре биз, юретиучюле, сабийлени хунерлерин, фахмуларын ачаргъа борчлубуз. РФ-ни «Билим бериу» деген баш магъаналы проектлеринден биринде са-

гъанларын да бек магъаналыгъа санагъанды. Аны оюмуна кѐре, кадрла кызыраула да игилленгенди. Къысха айтханда, къошакъ билим бериуню амаллары кѐндюле. Алай тамамланлыкълары жумушла алыкъа

дегенде бу жумуш хар адамгъа жашауда керек болуп къалырга болукуду», - дегенди Байчеккуланы Нина.

Ол концепцияны баш магъаналы борчлары - сабийле кеслерине жашауда жер таба билирча, жууаплыкълары сезерча этю болгъанын да чертгенди. «Къошакъ билим берген учрежденилагъа бютюн кѐп сабий жюрютюле этерге тийишлиди. Элдеде жашагъанлагъа, къыйын жашау болумгъа тюшгенлеге, санларында къыраулары болгъанлагъа уа энчи эс бурулса игиди. Жарысугъа, биогонлюкде республикада жашагъан кызыкъланы бла жашчыкъланы къошакъ билим алыуу бла жалаанда 82 проценти хайырланады», - дегенди ол.

Модель араны регион бѐлюмюню директору Таппасханланы Марина уа 2020 жылгъа дери къошакъ билим бериуге культура, спорт, башха министерства да башха кѐзден къарагъанларын айтханды. Энди бу концепциягъа кѐре къошакъ билим бериу жаны бла битеу ишле бирикдилликлерине ышанганды. «Мектепледе биогонлюкде бардыла къошакъ билим берген юретиучюле. Аланы бла устазланы борчлары уа бирге келишмейдиле. Ма ол затланы хатасындан биз ишибизни хайырлыкъларын кѐрлемеу», - деп, къошакъ билим бериу жаны бла ишлеген юретиучюлеге аслам эс бѐлюнунде, аланы даражаларын бютюн кѐтюрюрге кереклисин чертип айтханды.

Жыйылыуда «Кюн шахар» академияны бѐлюмлеринде ишлеген юретиучюле сѐлешгенди эмда ишлеринде жетишилени бла кемчилликени туура этгенди. Уллу экранда жетишилени суратлары кѐргюзюлгенди.

Ахырында «тѐгерек столгъа» къатышханлагъа сертификатла, тири ишлегенлеге уа сабий академияны грамоталары да берилгенди.

ХОПАЛАНЫ Марзият.



бла концепцияны баш жолларыны эмда борчларыны юсюнден баргъанды. Аны юсюнден билдириу бла «Кюн шахарны» методика бѐлюмюню таматасы Байчеккуланы Нина сѐлешгенди.

Россейни 2030 жылгъа миллет айнууну борчлары толтурууну юсюнден бийлеге ол жаны бла мадарла жарашдырылгъан эдиле. Ол жаны бла бизде кѐп жумуш тамаланганды. Бек игиси уа сабийлени къошакъ билим бериу аралагъа аслам халда жюрюп башлагъанларыды», - дегенди докладчы.

Нина Харуновна «Точка роста» араланы ачылаз туюндюле. «Экологиягъа къайда да уллу эс бурулады. Ол жаны бла билимни кѐтюрюу, къудуретибизге жууаплыкълары кѐзден къарарча этю да магъаналы борду. Бусагъатда уа эпидемиология болумну эсге аласкъ, ангылатуу ишни кючлендирирге кереклиси баямды. Нек

АМАНЛЫКЪЧЫЛЫКЪ

Терроризмни жакъларгъа кюрешгенди

Терроризмни ниетлерини жайылууна къажу мадарланы чеклендириу РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукчулары республиканы инсаны бу ауур аманлыкъланы башын жулгъанын, ариуларгъа умут этгенин ачыкълагъандыла.

Тохташдырылгъаныча, 29-жылдыкъ тишируу социальный сетелде терроризм бла байламлы бузукълукъланы бардырырга чакъырыула этгенди, бу аманлыкъланы тазалагъан, ариулагъан сѐзле жазгъанды.

Тишируугъа РФ-ни СК-сыны КъМР-де следствие управлениясыны къуллукчулары Россейни УК-сыны 205.2-чи статьясыны 2-чи кесегинде кѐре терслеу материалла ачхандыла.

Законлагъа тийишлиликде, быллай аманлыкъланы этгени эркинлик 7 жылгъа дери сыйырылгырга болуугун айтырчанды.

ХЫЛЛАЧЫЛЫКЪ

Тишируулары алдап, иги кесек ахча къымгъанды

Финанс организацияны оюучусу, хыйлачылыкъ этип, инсанлагъа 14 миллион сомгъа къоранчла чеклендириу ишлекледи тутулгъанды.

Урван районну право нисамны сакълау-чуларына бир тишируу чекленген жууаплыкълары болгъан обществону башчысы аны алдап, 566 минг сомун урлагъанына тарыкъгъанды.

Белигили болгъаныча, былтыр июльда тишируу аналыкъ капиталны сертификатланы болушлугуу бла фатар сатып алырга болушлукълары излеп, фирмага келгенди. Предприниматель кредит-потребитель кооперативде займ берилерге кереклисин айтханды. Тишируу, аны унагъанды.

Алай бла предприниматель аны атына 639 минг сомгъа кредит алгъанды. Аны ѳлчемине кредит бла хайырланганын ючюн процентле да къошулгъандыла - 73 минг сом.

ТѐЛЕУЛЕ

Токну багъасы кѐтюрюле

Келир айны биринчисинден башлап, электрокючюню багъасы кѐтюрюле. Шахарлада жашагъанла эмда ол категориягъа кирген хайырлангъанула бир киловатт ючюн 4 сом 35 капек тѐлерикдиле. Элдеде, дагыда терек бахчылары биригулеринде жашагъанлагъа, юйлерин ток бла жылытханлагъа эмда аллай пѐчелери болгъанлагъа уа бир киловаттны багъасы 3 сом 5 капек болукуду, деп билдиргенди «Каббалкѐнерго» компаниядан.

Алайды да, сѐтчик кѐргюзтгенни бу айны ахырына дери бирбесегин компаниягъа, къоратылган токну багъасы шѐндюго тариф бла тѐргелликди. Биринчи июльдан сора берилген кѐргюзтюленни багъасын а жангы тарифге кѐре санарыкъдыла.

Сѐтчик кѐргюзтгенни «Свет онлайн» приложенигъа кирип ашырырга да болукуду. Анда дагыда токну багъасын тѐлер амал барды. Приложенияны GooglePlay неда AppStore сайтлада табарыкъсыз.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

СПОРТ



Россейни биринчилигине къатышырыкъдыла

Раменское шахарда дзюдодан Россейни Саутланган кючлерини саугъаларына битеукъырал эришуу болгъанды. Анга 27 региондан 18 жыллары толмагъан умутландыргъан 337 спортчу къатышханды. Финалгъа чыгъанлагъа Россейни биринчилигинде тутушургъа эркилик берил-

генди, ол а сентябрьде Саранскда ѳтдюрюллюкду. Турнир эки кюнню ичинде бардырылгъанды, анда бизни республикадан С.Х. Ниров атлы олимпиада резервни спорт школну дзюдочулары эришгенди. Кеслерини ауурлыкъларына алуу кыуумларында тутушургъа эркилик берил-

Кущов (66 кг.), Астемир Текужев (73 кг.), Дамир Бесланев (+90 кг.) къытхандыла, ючюнчю жерлеге Атабийланы Тамерлан (46 кг.), Адам Озов (55 кг.), Абдулаланы Салим (66 кг.) чыгъандыла. Аланы тренерле Дмитрий Иванов, Беслан бла Залимгери Дзюевле юйретедиле.

Красноярскдан - эки «доммакъ»

Красноярскны Иван Дрыггини атын жюрюген спорт арасында дзюдодан, В.Н Гулидовну хурметине аталып, битеуроссей эришуле бардырылгъандыла. Майдалла эм ахча саугъала ючюн бир ыйыкъны ичинде 300-ге жууукъ дзюдочу тутушхандыла, ала къыралны 29 региондан, Беларуссиядан, Монголиядан бла Узбекистандан келгенди.



Бизни республикадан анда саугъа жерлеге Аюб Блиев (60 кг.) бла Мисирланы Исмайыл (66 кг.) чыгъандыла.

Ала экиси да, жангыз бирер тубешулеринде къытдырып, доммакъ майдалла алгъандыла. ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

САКЪЛЫКЪ

Жууапха тартыу кючленгенди, тазир да кѐбейгенди

МЧС-ни Урван районда надзор эм профилактика иш жаны бла бѐлюмюню келечилери от туюшуу бла байламлы къыйын болумладан сакълар муратда дачаланы иелери бла тубешгенди.

Жайда от туюшууге къорктуу ѳсгенде, дачалада къыйын болумланы саны бютюнда кѐбейди. Бѐлюмню башчысы Казбек Къагов айтханыча, къургъакъ кырдыкъны бла кир-кипчикни кюйдюргенде от юйлеге, агъ-

ачлагъа да кѐчген кезиле аслам чыгъадыла. Былайда профилактиканы магъанасы да ѳседи. «Ол хайыр келтирине, адамла къорктуусулукъларына урлауу кѐллю болмазларына ышанабыз», - дейди ол. Эсигизге салайыкъ, кир-кипчикни, къургъакъ хансны кюйдюргенде законну толтурмагъанла РФ-ни Административ бузукълукъланы кодексини 20.4-чи статьясыны 1-чи кесегине тийишлиликде



жужауа тартыллыкъларыла. 28 майда уа Россейни Президентини «Россей Федерацияны административ бузукълукъланы юсюнден кодексине тюрленуле кийириуну кѐллю болмазларына юсюнден» федерал законнга къол салгъанды. Анга кѐре, от туюшудан сакъланыуну жорукъларын бузгъанланы жууапха тартыу къатыландырылады, тазирни он кереге дери кѐбейтирге белгиленди.

Сѐз ючюн, къургъакъ кырдыкъны кюйдюргенде алгъа 3 минг сом тѐлеген эселе, энди 15 минг сом берилге керек болукудула. Бузукълукълары от туюшуге этгенле тазир 20 минг сомгъа дери жетерикди, кыулукъларына алгъа 60 минггине дери. Келтирилген тарихлеге кѐре, Урван районда къургъакъ хансны эм кир-кипчикни кюйдюргенни хаталарындан от туюшген 41 кезуе эсепленгенди. Администрация жууапха 8 адам тартылгъанды, деп билдиреди МЧС-ни регионда Баш управлениясыны пресс-службасындан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

УЧРЕДИТЕЛЬ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан
РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЫ:
Редактору приёмный - 42-63-01.
Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.
РЕДАКЦИЯНЫ БѐЛОМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъучула бла байламлыкълары жюрютюу эм жазылуу - 42-37-94.
Энци корреспондент - 42-68-72.
Операторла - 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла къагъат жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артка къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланган материаллада айтылган оюмла редакцияны оюму бла келишимезге болукудула. Алада айтылган хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машина бла жазылган 5-6 бет) кѐнню алмайды.
Газет Связьны, информация технологиялары эмда асламлы коммуникациялары ишлери жаны бла федерал надзор къуллукълары (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында 2016 жылда 19 декабрьде регистра этилгенди.
Регистрация номер - ПН № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службысы хазыр этгенди.
Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Старвороль край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а
Газетлени иелерине тапдыруу ючюн КъМР-ни почта связины федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21
Газетлени розничнагъа сатыу ючюн КъМР-ни «Роспечать» акционер обществову жууаплыды.
Телефон: 42-69-34
Газет ыйыкъда юч кере чыгъады - геюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикте кѐре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат - дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кеченчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасарлары; Зезаланы Лидя (1,2-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета (3-чу бет), Гегяланы Валя (4-чу бет) - корректорла.
Тиражы 1639 экз. Заказ № 1239
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин агълы просект, 5
электрон почта:
elbor_50@mail.ru